

Regelgevend kader Openbare Verlichting

***bij ontwerp, bouw en beheer & onderhoud in relatie tot
elektrische veiligheid***

-een verkenning -

Opdrachtgever: stichting Openbare Verlichting Nederland, OVLNL

Mr. E.J.C.M. Neef
Augustus 2019
Versie 1.1

Inhoudsopgave

Hoofdstuk	Omschrijving	Pagina
Introductie	Introductie	3
Leeswijzer	Leeswijzer	4
Hoofdstuk 1	Management samenvatting	5
Hoofdstuk 2	Wetten, jurisprudentie en normen	7
<i>Hoofdstuk 2.1</i>	<i>Wetten, formele en materiele wetten</i>	7
<i>Hoofdstuk 2.2</i>	<i>Jurisprudentie</i>	8
<i>Hoofdstuk 2.3</i>	<i>Normen</i>	9
Hoofdstuk 3	Regelgevend kader	15
<i>Hoofdstuk 3.1</i>	<i>Burgerlijk Wetboek</i>	15
<i>Hoofdstuk 3.2</i>	<i>Gemeentewet</i>	18
<i>Hoofdstuk 3.3</i>	<i>Elektriciteitswet 1998</i>	18
<i>Hoofdstuk 3.4</i>	<i>Woningwet</i>	21
<i>Hoofdstuk 3.5</i>	<i>Arbeidsomstandighedenwet</i>	22
<i>Hoofdstuk 3.6</i>	<i>Europese regelgeving, Productenverordening</i>	25
Hoofdstuk 4	Slotwoord	27

Versiebeheer

Versie	Opmerkingen	Naam	Datum
0.1	Opgeleverd en vrijgegeven voor opdrachtgever	Mr. E.J.C.M. Neef	11-06-2019
0.2	Managementsamenvatting aangepast en kleine tekstaanpassingen	Mr. E.J.C.M. Neef	15-07-2019
1.0	Kleine tekstaanpassingen, doelomschrijving en slotwoord	Mr. E.J.C.M. Neef	11-08-2019
1.1	Kleine tekstaanpassingen	Mr. E.J.C.M. Neef	30-08-2019

Opdracht en Doel

OVLNL/ IGOV heeft opdracht gegeven aan FE Consultancy BV te Rotterdam om wet en regelgeving in kaart te brengen rond de veiligheid bij het aanleggen, het onderhoud en het bezitten van Openbare Verlichting (OVL). Doordat er meerdere belanghebbenden bij zijn betrokken ontstaat er een palet aan regelgeving die van invloed is. Deze notitie maakt noodzakelijkerwijze eerst een aantal juridische begrippen duidelijk die nodig zijn om per situatie te begrijpen wat het krachtenveld is bij aansprakelijkheid en introduceert tevens relevante Europese wetgeving. Deze notitie geeft ook inzicht in algemeen verbindende regelgeving en de markt van zelf-regulering. Door de omvang van de regelgeving op zowel Nationaal als Internationaal niveau kan deze Notitie slechts een verkenning zijn en tevens een uitnodiging vormen om later meer specifiek op bepaalde onderdelen in te zoomen.

Leeswijzer

De opdracht zoals die aan ons is gegeven vraagt om juridische afbakening. Het zou een omvangrijk essay worden als we alle regels zouden moeten opsommen die betrekking hebben direct of indirect op Openbare Verlichting.

De juridische afbakening hebben we aangebracht door het thema te concretiseren op elektrische veiligheid van OVL. Er zijn inmiddels meerdere notities over regels en veiligheid geschreven rond OVL, maar deze notitie benadert de materie vanuit juridisch perspectief.

Om het regelgevend kader goed te begrijpen is het aan te bevelen kennis te nemen van Hoofdstuk 2 waarin een uiteenzetting is gegeven over wetten en normen en de onderlinge samenhang. Van groot belang is te begrijpen wat juridische eigendom inhoudt en dat deze nooit uit handen van de gemeente is geweest, tenzij het tegendeel blijkt uit door derden gevestigde opstalrechten. Dit gegeven bakent tevens de aansprakelijkheid voor bezit af. Om die reden is het van belang te weten wat het verschil is tussen bezit en eigendom.

De Management Samenvatting is toegespitst op het beantwoorden van de vragen zoals verzameld in verslag jd 190323. In de achterliggende hoofdstukken wordt verdere tekst en uitleg gegeven.

Afbakening hebben we ook aangebracht, doordat we niet te diep zijn ingegaan op alle onderliggende en van toepassing zijnde normen, omdat we daarmee eigenlijk te ver op een technisch vlak afdalen en dat is niet de bedoeling van deze notitie. Zo gaan we in deze notitie ook niet in op de regels rond lichtontwerpen en lichtsterktes in diverse gebieden van de openbare ruimte. Dit specifieke licht-technische vak wordt niet door deze notitie beschreven en tot slot beperken we ons tot de regels rond laagspanning.

Een andere factor van invloed is de regelgeving vanuit Europa. De toestroom en invloed van Europese regels is omvangrijk. Veelal worden deze verwerkt in de bestaande regelgeving of normeringen. Ook zien we een herschikking van indeling en definities in de Netcode en Bouwbesluiten.

Hoofdstuk 1 geeft een Managementsamenvatting. In Hoofdstuk 2 worden de formele kanten van wet, regelgeving en normen nader verklaard. In Hoofdstuk 3 wordt de verschillende regelgeving inhoudelijk nader besproken.

Omwille van de leesbaarheid hebben we waar nodig relevante wetsartikelen en andere citaten direct in de tekst opgenomen in plaats van als bijlage bij te voegen.

Hoofdstuk 1: Management Samenvatting

Er bestaat in Nederland geen exclusieve regelgeving voor Openbare Verlichting (OVL). Dat maakt dat aanleggen, onderhouden en bezitten door veel regels worden geregeerd. In deze notitie worden de meest relevante regels behandeld. Om aard en karakter van regels goed te kunnen begrijpen is het kennismaken van Hoofdstuk 2 aan te bevelen. Uit de uitleg rond deze regels worden onderstaand de antwoorden op bestaande vragen gegeven, zoals deze in Verslag jd 190323 van de IGOV-vergadering zijn geformuleerd. Deze notitie gaat niet in op het licht-technisch ontwerpen van OVL. Belangrijk is te weten dat NEN-normen richtinggevend zijn, in overeenkomsten kunnen worden overeengekomen, maar geen wet zijn. Een NEN norm is een vorm van zelfregulering van de markt. Zowel het Bouwbesluit 2003 (en opvolgende versies, maar de naam blijft behouden) als Bouwbesluit 2012 (en opvolgende versies, maar de naam blijft behouden) kennen een zogenaamde “Gelijkwaardigheidsbepaling” welke inhoudt dat met name afgeweken mag worden van verwijzingen naar NEN1010 als er gelijkwaardige maatregelen zijn genomen.

Belangrijk is te weten dat veiligheidsvoorschriften voortaan voortvloeien uit de Verordening (EU) nr. 305/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2011, nader te noemen: “Productenverordening”, waarnaar in het Bouwbesluit en de Netcode worden verwezen.

1) *Valt OVL wel of niet onder het van kracht zijnde Bouwbesluit?*

Ja, het Bouwbesluit 2012 definieert een “Bouwwerk geen Gebouw zijnde”, waartoe een lichtmast behoort. (art. 1 Begripsbepalingen) Dat een lichtmast als zodanig wordt beschouwd, volgt uit de wetssystematiek. (Zie bijvoorbeeld onder meer art. 6.7 en 6.8 Bouwbesluit). (Noot: ondanks alle tussentijdse aanpassingen heeft het Bouwbesluit nog steeds dezelfde naam: Bouwbesluit 2012.)

2) *Is de NEN 1010 en NEN 3140 door het Bouwbesluit wel of niet voor de OVL van toepassing verklaard?*

Ja of een gelijkwaardig veiligheidsniveau; de NEN 1010 wordt in het Bouwbesluit 2012 van toepassing verklaard op elektrische installaties (dus ook OVL) in artikel 6.8-1a, maar doordat het Bouwbesluit een zogenaamd “Gelijkwaardigheidsbeginsel-artikel” bevat (art.1.3), waarin wordt gesteld dat aan de artikelen 2 tot en met 7 van het Bouwbesluit 2012 niet hoeft te worden voldaan als er sprake is van een gelijkwaardige oplossing, is de toepassing van NEN1010 dus niet verplicht. Er is nergens een verwijzing naar “OVL” in het Bouwbesluit 2012. Er moet voldaan worden aan de Productenverordening van de EG.

Nee, de NEN3140 (“Bedrijfsvoering elektrische installaties laagspanning”) vloeit niet voort uit het Bouwbesluit 2012, maar uit de Arboretgeving, met betrekking tot veilig werken. Dat het in het kader van deze notitie OVL betreft, staat daar los van. Er moet veilig worden gewerkt, dus ook bij OVL. De Arboret is niet alleen van toepassing op werkgevers, maar ook op “opdrachtgevers” zoals gemeenten in relatie tot aannemers. De arbeidsinspectie handelt conform de NEN3140 op grond van artikel 3.5 van het Arbeidsomstandighedenbesluit. Zij nemen NEN3140 als richtlijn, als standaard/norm in hun beoordeling. Ook de NEN3140 zelf is geen wet. Netbeheerders werken met de BEI-BLS in plaats van de NEN3140.

3) *Hoe verhoudt het Bouwbesluit en NEN1010 zich tot de Elektriciteitswet?*

Er zit geen verhouding tussen. Het Bouwbesluit en de Elektriciteitswet zijn beiden democratisch tot stand gekomen regelgeving. De NEN1010 is zelfregulering. Het Bouwbesluit “hangt” als Algemene Maatregel van Bestuur onder de Woningwet. Bouwvergunningen vloeien niet voort uit bepalingen uit het Bouwbesluit maar zijn terug te voeren op de Omgevingswet

4) *Mogen de gemeenten aangesloten op het net van de netbeheerder ook voldoen aan de Elektriciteitswet in plaats van aan NEN 1010?*

Nee, de Elektriciteitswet 1998 is geschreven voor Energieleveranciers, Netbeheerders en Energieproducenten. Met de daarvan afgeleide regelgeving zoals onder andere de Netcode, wordt de energiemarkt met regels omgeven. Dat heeft niets te maken met de NEN1010. Voor het bouwen van veilige OVL is het Bouwbesluit 2012 en de Productenverordening richtinggevend. In het Bouwbesluit 2012 is de NEN1010 als richtinggevend opgenomen maar men mag daar vanaf wijken. De IV-verantwoordelijke controleert of de installatie veilig is. De gemeente moet een “bouwwerk niet-zijnde een gebouw” waar wel een elektrische aansluiting in zit veilig aanleggen en onderhouden. Hoe de gemeente dat doet, moet de gemeente zelf weten.

5) *De netbeheerders geven aan dat zij moeten voldoen aan de Elektriciteitswet en niet aan de NEN1010. Klopt dit?*

Ja dat klopt. Zoals eerder aangegeven is de Elektriciteitswet 1998 geschreven voor energieleveranciers, netbeheerders en energieproducenten. De netbeheerder moet ook veilig werken in relatie tot zijn werknemers (Arbo). De netbeheerder werkt dit uit via de BEI-BLS. De netbeheerder hoeft zich niet te conformeren aan NEN1010 of aan de NEN3140. NEN1010 gaat niet over het “werken aan”, maar gaat over het “veilig zijn” van het object. De gemeente is verantwoordelijk voor veiligheid van de aanleg en onderhoud van een lichtmast.

6) *Als dit juist is en de gemeente als eigenaar van de OVL aan de NEN1010 moet voldoen is er op juridisch vlak nog te claimen bij de netbeheerder die bij de privatisering de lichtmasten heeft overgedragen aan de gemeente? Is de term gewoonterecht wellicht van toepassing?*

Nee en Nee. De gemeente is altijd eigenaar geweest van de lichtmasten tenzij er ooit aan een derde een opstalrecht is verleend bij verkoop of bij een andere vorm van overdracht. De gemeente hoeft dus niet aan de NEN1010 te voldoen conform het Bouwbesluit 2012. De lichtmasten zijn dan ook nooit “teruggegeven” aan de gemeente bij de privatisering van de energiemarkt. Het feit dat na de privatisering in sommige situaties lichtmasten in beheer zijn gegeven bij netbeheerders is iets anders dan eigendomsoverdracht.

7) *Mag de gemeente ook de veiligheid anders dan door de NEN1010 vormgeven? Denk aan een kans/risicoanalyse vanuit assetmanagement.*

Ja. Als met assetmanagement “beheer van bezit” wordt bedoeld, dan dient hier opvolging gegeven te worden aan de risico-inventarisaties volgende uit Arbowet, de opvolging van de Productenverordening en het Bouwbesluit, alles in relatie tot aansprakelijkheid volgens het Burgerlijk Wetboek. De NEN1010 is niet noodzakelijkerwijze van toepassing als een gelijkwaardig veiligheidsniveau is gegarandeerd.

8) *Hoe staat dit dan in relatie tot de Elektriciteitswet?*

De Elektriciteitswet 1998 heeft geen juridische relatie met de NEN1010. De verschillende grenswaarden in afschakeltijden in de NEN1010 en de Elektriciteitswet, zien ieder op een ander object. De netbeheerder valt met de veiligheid van zijn net onder de Elektriciteitswet, welke is geschreven om de geliberaliseerde markt te reguleren. De netbeheerder is niet verplicht om op zijn netten de NEN1010 toe te passen. Voor zijn netten dient hij te voldoen aan de genoemde afschakeltijden. De lichtmast ligt in het beheer van de gemeente (of Rijk). Zij moet bij deze installatie veiligheidsnormen in acht nemen. Dat kan middels de standaarden uit de NEN1010 maar ieder ander gelijkwaardige veiligheid is toegestaan. De veiligheid wordt getoetst door de IV-er.

OVERZICHT WETTEN EN NORMEN IN RELATIE TOT STAKEHOLDERS

	Aanleggen*	Onderhouden	Bezitten
Gemeente	Gemeentewet (financiën) Woningwet Bouwbesluit NEN1010 of gelijkwaardig Productenverordening Omgevingswet**	Gemeentewet (ivm kosten onderhoud) Arbowet in relatie tot eigen personeel en derden; Arbeidsomstandighedenbesluit; NEN3140 of gelijkwaardig; Productenverordening (bij vervanging bijvoorbeeld).	Burgerlijk Wetboek: bezit of eigendom of beiden? Burgerlijk Wetboek: aansprakelijkheid jegens derden; Gemeentewet (ivm afschrijvingen op bezit); Productenverordening; Bouwbesluit.
Netbeheerder	Elektriciteitswet; Diverse Codes; Productenverordening (bij aanleg). Bouwbesluit voor bovengrondse bouwwerken; Arbowet in relatie tot eigen personeel en derden; Arbeidsomstandighedenbesluit; BEI-BLS;	Productenverordening (bij vervanging). Arbowet in relatie tot eigen personeel en derden; Arbeidsomstandighedenbesluit; BEI-BLS;	
Aannemer	Arbowet in relatie tot eigen personeel en derden; Arbeidsomstandighedenbesluit***; NEN3140 of gelijkwaardig***; BEI-BLS***; Productenverordening (bij vervanging bijvoorbeeld).	Arbowet in relatie tot eigen personeel en derden; Arbeidsomstandighedenbesluit*** NEN3140 of gelijkwaardig***; BEI-BLS***; Productenverordening (bij vervanging bijvoorbeeld).	

*in de zin van ontwerpen, bouwen en aansluiten exclusief de lichttechnische aspecten en -eisen.

** Als antwoord op de vraag of er een bouwvergunning nodig is voor een lichtmast of aansluitkast, moet de Omgevingswet geraadpleegd worden. Hier niet meegenomen in de analyses.

*** Er is verschil of de aannemer door de gemeente is ingehuurd of door de netbeheerder in regie of door de netbeheerder onder contract is gesteld.

Hoofdstuk 2: Wetten, jurisprudentie en normen

We kennen in Nederland regelgeving in allerlei maten en soorten. Het is niet altijd eenvoudig om de status, het werkgebied en de reikwijdte van een bepaalde regel vast te stellen. Dit hoofdstuk geeft een introductie op hoofdlijnen hoe het Nederlandse wet- en regelgevingskader is opgebouwd. Het is noodzakelijk om dat in deze notitie op te nemen om het onderscheid met normen helder te krijgen. Daarnaast hebben we te maken met Europese regelgeving welke ook in allerlei maten en soorten tot ons komt en direct toepasbaar is of indirecte werking heeft. Jurisprudentie tot slot, is de verzameling rechterlijke uitspraken afkomstig van rechtbanken of andere rechtsprekende organen. Maar hoe moeten we een dergelijke uitspraak begrijpen?

2.1 formele en materiele wetten

We pellen de structuur van onze regelgeving als volgt “van boven naar beneden” af:

1. Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden (1954)
2. De Grondwet van het Koninkrijk der Nederlanden (1815)
3. Wetten in formele zin versus Europese Verordeningen
4. Wetten in materiele zin
5. Algemene Maatregelen van Bestuur
6. Koninklijke Besluiten
7. Ministeriele regelingen
8. Interne beleidsregels

Wetten in formele zin komen tot stand door een gezamenlijk besluit van de regering en de Staten Generaal. Grondslag van deze procedure is gelegen in artikel 81 van de Grondwet:

Artikel 81 GW: De vaststelling van wetten geschiedt door de regering en de Staten-Generaal gezamenlijk.

Voorbeelden hiervan zijn: de Gemeentewet, de Provinciewet, het Burgerlijk Wetboek, Wetboek van Strafrecht etc. Meestal herkent men een wet in formele zin aan het feit dat het woordje “wet” in de titel zit. De invoering van een wet in formele zin geschiedt bij Koninklijk Besluit door plaatsing in de Staatscourant. Wij gaan hier omwille van de eenvoud voorbij aan het wetgevingsproces: de methodiek die wordt gevolgd, voordat uiteindelijk de wet er is en in werking treedt. Belangrijk is wel om te weten, dat men in het hele wetgevingsproces middels de Kamerstukken waaronder de Memorie van Toelichting (MvT) inzicht kan krijgen in de overwegingen bij- en de bedoeling van de diverse wetsartikelen. Wetsartikelen zijn vaak op een dermate abstractieniveau geschreven, dat men in de MvT moet kijken om te zien wat er precies wordt bedoeld en niet zelden wordt aan de rechter gevraagd om tekst en uitleg te geven.

Met wetten in materiele zin wordt bedoeld een set van regels die algemeen toepasbaar zijn en afkomstig zijn van een overheidsorgaan dat daartoe bevoegd is.

De regering kan op grond van het bestaan van een wet overgaan tot het uitvaardigen van algemeen bindende voorschriften middels een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). De wet geeft hier dan ook vaak de mogelijkheid toe. We spreken hier van een wet in materiele zin: het is een “wet” in de volksmond – “we hebben er mee te maken en ons aan te houden” - maar heeft niet de status van een wet in formele zin. Ministers vaardigen soms een “ministeriele regeling” uit. Deze is weer gebaseerd

op een Wet in formele zin of middels delegatie door een AMvB. Soms wordt het uitvaardigen van materiele regelgeving overgedragen aan andere organisaties zoals Gemeenten, Provincies of Waterschappen of Zelfstandige Bestuursorganen zoals de Autoriteit Consument en Markt (ACM).

Denk bijvoorbeeld aan de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) bij een gemeente. Dit is zo'n vorm van een "wet" die op ons toepasbaar is, maar waarvan de inhoud en autoriteit gestoeld is op hogere wetgeving. Formeel is het geen Wet, maar wel materieel: het is een set van regels waar we ons aan te houden hebben afkomstig van bevoegd gezag. Op dezelfde wijze kennen we provinciale verordeningen of verordeningen van waterschappen of andere openbare lichamen.

Een Koninklijk Besluit is een vorm van materiele wetgeving welke zich richt op één bepaald geval of situatie.

Beleidsregels zijn meer intern gerichte algemene regels afkomstig van een bestuursorgaan betrekking hebbende op burgers, organisaties of andere bestuursorganen. Zij kennen geen direct verband met een Wet in formele zin en hebben geen algemeen verbindende werking. Toch kan er onder omstandigheden een beroep op worden gedaan bij de rechter omdat het bestuursorgaan bepaalde verwachtingen heeft gewekt.

Voor een gemeente is de bevoegdheid om materiele wetgeving te maken door de Gemeenteraad neergelegd in artikel 127 van de Gemeentewet.

In Nederland mag een formele Wet niet aan de Grondwet worden getoetst door de burger bij een dispuut. Bij de totstandkoming van een formele Wet wordt deze namelijk geacht op democratische wijze gecontroleerd te zijn door regering en Parlement waardoor van een toetsing aan de Grondwet geen sprake meer kan zijn.

Behalve dat wij te maken hebben met nationale regelgeving worden wij ook geconfronteerd met internationale regelgeving: van internationale verdragen (bijvoorbeeld Internationaal Verdrag van de Rechten van de Mens) tot Europese Richtlijnen en Verordeningen.

Richtlijnen die door de daartoe bevoegde Europese instanties worden uitgevaardigd hebben geen rechtstreekse werking in de Nederlandse samenleving. Een Richtlijn dient eerst omgezet te worden in een nationale formele Wet. Europese Verordeningen daarentegen hebben rechtstreekse werking. Actueel voorbeeld daarvan is de General Data Protection Regulation (GDPR): de Algemene Verordening Gegevensbescherming: de tekst van de GDPR is vertaald en direct toepasbaar als formele Wet in Nederland.

Voor deze notitie is het belangrijk om kennis te nemen van de Verordening (EU) nr. 305/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2011, ook wel genoemd: "Productenverordening", welke rechtstreeks als wet van toepassing is. (zie pag. 24 onder 3.6)

2.2 Jurisprudentie

We kennen in Nederland verschillende gerechtelijke instanties. Binnen de kaders van deze notitie noemen we alleen de Burgerlijke rechter (Kantongerechten, Rechtbanken, Gerechtshoven en Hoge Raad). Uitspraken van een rechter zijn geen wet! Omdat de rechter vaak een stukje uitleg geeft over een wetsartikel of over een bepaalde situatie, kan je er in andere, soortgelijke gevallen wel naar verwijzen in een eigen rechtszaak, maar hoeft dit niet altijd automatisch naar hetzelfde rechterlijke

oordeel te leiden. En evenmin kan je in een eigen situatie tegen je wederpartij zeggen dat die aan bepaalde eisen moet voldoen, omdat de rechter in die andere zaak eerder tot een bepaalde uitspraak is gekomen. In zo'n geval moet je toch ook zelf naar de rechter. Maar soms is een uitspraak van een rechter dermate duidelijk en bepalend dat iedereen zich eraan gaat houden. In de meeste gevallen kan men in hoger beroep en tot slot in cassatie bij de Hoge Raad. De Hoge Raad doet geen uitspraak over de feiten en de inhoud maar kijkt alleen of de procedure correct is gevoerd.

Er zijn zeer veel gerechtelijke uitspraken geweest in energiezaken. Binnen de kaders van deze notitie zijn er drie belangrijk:

- Eigendom netten Enexis: de scheiding in eigendom tussen de verschillende objecten in de OVL keten (Rb Groningen, 131132 / KG ZA 11-396, dd. 10-02-2012)
- Plassende hondje: elektrocutie van een hond door een lichtmast die onder spanning staat (ACM 102397/34)
- Uitspraak HR inzake de toepassing van normen in relatie tot wetgeving (HR 22 juni 2012, LJN BW0393 (*Knooble/Staat en NNI*))

Inhoudelijk komen deze uitspraken in de volgende hoofdstukken nader aan bod.

2.3 Normen en richtlijnen

Normen zijn geen wetten. Richtlijnen zijn geen wetten. Normen en richtlijnen worden niet vastgesteld door een daartoe democratisch tot stand gekomen bevoegd gezag. Zij beiden zijn zelfregulering. Er kan in regelgeving wel naar normen worden verwezen, waardoor ze op die regels van toepassing worden. Ook bestaat de mogelijkheid dat bij uitvoering van werk in een overeenkomst wordt verwezen naar de van toepassing zijnde normen, waardoor ze tussen partijen del uit gaan maken van de afspraken.

Blijven er toch nog twee vragen: waar komen ze dan vandaan en hoe moeten we de juridische waarde van de normen en richtlijnen beoordelen? Hoe moet je ze toepassen? Allereerst beschrijven we waar normen vandaan komen en hoe zij georganiseerd zijn en welke typen normen we kennen, niet limitatief.

1. NEN

NEN is de afkorting van "Nederlandse Norm" en tevens de naam van de samenwerking tussen het Nederlands Normalisatie Instituut (NNI, opgericht in 1916 door het Koninklijk Instituut van Ingenieurs en de Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel) en de stichting NEC (Koninklijk Nederlands Elektrotechnisch Comité). Het NEC is opgericht in 1911 en vertegenwoordigt Nederland in internationale gremia zoals CENELEC (Europees) en IEC (Mondiaal) die zich bezighouden met normalisatieactiviteiten op het gebied van elektrotechniek. Het NEN faciliteert het Koninklijk NEC in haar activiteiten.

Normalisatie-activiteiten (standaardisatie) hebben als doel technieken breed toepasbaar te maken. Alle activiteiten vloeien voort uit de bijzondere eigenschappen en ontwikkelingen in de techniek in het algemeen en te dezen elektrotechniek in het bijzonder. Als bijzondere eigenschappen kan men de hoge mate van gevaar beschouwen bij het gebruik van elektriciteit welke om afspraken rond veiligheid vragen en als ontwikkelingen in techniek en elektrotechniek kan men de innovaties beschouwen, die alleen maar waarde krijgen als ze breed worden ondersteund, ergo: genormaliseerd.

De Hoge Raad heeft in 2012 definitief de positie van NEN normen bepaald:

HR 22 juni 2012, LJN [BW0393](#) (*Knooble/Staat en NNI*):

Waar NNI niet bij of krachtens de wet bevoegd is tot het vaststellen van algemeen verbindende regels, kunnen NEN-normen niet worden aangemerkt als algemeen verbindende voorschriften als bedoeld in art. 89 lid 4 Grondwet en art. 3 en 4 Bekendmakingswet, ook niet voor zover in de wetgeving daarnaar wordt verwezen. NEN-normen kunnen daarom evenmin gelden als "door de openbare macht uitgevaardigd" als in art. 11 Auteurswet bedoeld.

2. NTA: Nederlands technische afspraak

Iedere natuurlijke of juridische persoon (aanvrager) die belang heeft bij de ontwikkeling van een NTA kan een voorstel voor een NTA project voorleggen aan de Algemeen Directeur NEN die dit ook ter informatie aan een betrokken Beleidscommissie voorlegt; dit voorstel moet van een considerans zijn voorzien waarin duidelijk wordt uitgelegd waarom wordt gekozen voor een NTA. Wanneer een normcommissie (NC) besluit dat een in ontwikkeling zijnde norm een NTA moet worden, is een meerderheid van meer dan 50% van de partijen in de normcommissie nodig en wordt dit besluit ter goedkeuring voorgelegd aan de Algemeen Directeur NEN.

De NTA is een aanbeveling (zoals een Code of Good Practice). Desondanks kunnen partijen besluiten dat de bepalingen in een NTA voor conformiteitsbeoordeling van producten of diensten kunnen dienen als basis voor certificatie. Een NTA heeft niet de status van een NEN. De NTA heeft een beperkte geldigheidsduur, die door de normcommissie of de werkgroep wordt vastgelegd, maar bedraagt maximaal 3 jaar. Na verstrijken van de geldigheidsduur wordt de inhoud getoetst door normcommissie of werkgroep die de Algemeen Directeur NEN adviseert over handhaven of intrekken van de NTA of omzetting van de NTA in een NEN, NPR of NVN.

3. Richtlijnen:

Een voorbeeld is de ROVL2011: ook hier is sprake van een vorm van zelf-regulering. Dat het een richtlijn heet is een kwestie van naamgeving. Door de wijze waarop het tot stand is gekomen (draagvlak) en de hoge mate van technische verantwoording, wordt de ROVL2011 door velen in de OVL-branche als richtinggevend beschouwd. De ROVL2011 handelt echter over lichtsterktes en de toepassing van verlichting op delen van de openbare ruimte en valt verder buiten het bestek van deze notitie.

Definities verschillende Normen vindt men op de website van NEN:

“Europese norm (EN)

Een Europese EN-norm is geldig voor alle Europese lidstaten. Normalisatie-instituten zijn verplicht de Europese normen nationaal over te nemen (implementatieplicht). Voor de Nederlandse markt dragen Europese normen dan bijvoorbeeld de codering NEN-EN. In Duitsland is dat DIN-EN.

Internationale norm (ISO of IEC)

Een internationale norm is ontwikkeld in internationaal verband bij ISO of IEC. Voor de mondiale normen geldt geen implementatieplicht in andere landen. De documenten die wel door Nederland zijn geaccepteerd, krijgen de codering NEN-ISO of NEN-IEC.

Technische specificatie (CEN/TS of ISO/TS)

De Technical Specification (TS) wordt opgesteld voor voorlopige toepassing. De technische stand van zaken of de consensus is nog onvoldoende om een norm uit te brengen. Ook kan de Technical Specification worden gebruikt voor snelle tussentijdse publicatie van de resultaten van een normontwikkelingstraject.”

En de NEN verwoordt het een en ander aldus:

“Normen en andere standaardiseringspublicaties zijn vrijwillige technische specificaties voor producten, diensten en processen, van industriële veiligheidshelmen en laders voor elektronische apparaten tot het dienstverleningsniveau van het openbaar vervoer. Normen worden door particuliere normalisatie-instellingen ontwikkeld, doorgaans op initiatief van marktdeelnemers die behoefte hebben aan een norm.

*Hoewel de toepassing van normen als zodanig niet verplicht is, kunt u ermee aantonen dat uw product of dienst aan bepaalde eisen voldoet wat betreft kwaliteit, veiligheid en betrouwbaarheid. Soms wordt in wetgeving naar normen verwezen als de **aanbevolen** of zelfs **verplichte** manier om aan de wettelijke eisen te voldoen (bijvoorbeeld t.a.v. veiligheid of interoperabiliteit).*

Belangrijkste voordelen van het gebruik van normen:

*De gestandaardiseerde **kwaliteit en veiligheid van producten** verhogen het vertrouwen van de consument in uw bedrijf. Zo bieden instrumenten en apparaten die volgens bepaalde normen worden ontworpen en getest, onder meer brandweerlieden, ziekenhuispersoneel en politiemensen een betere bescherming. Als een **dienst**, op basis van dienstverleningsnormen wordt ontwikkeld, weet de consument dat het goed zit met de kwaliteit en veiligheid ervan.*

*Normen helpen ook het **milieu** en de **gezondheid van de consument te beschermen**. Een voorbeeld hiervan zijn de normen voor meetmethoden voor het controleren en beheersen van luchtverontreiniging. En voedselhygiënenormen leggen classificatie- en testmethoden vast voor materialen die met levensmiddelen in aanraking komen.*

***Betere markttoegang:** normen ontsluiten markten door producten en diensten compatibel en uitwisselbaar te maken.*

*Normen verbeteren de **interoperabiliteit van producten en diensten.**”*

Europese normen worden vastgesteld door een van de drie Europese normalisatie-instellingen:

- Europees Comité voor Normalisatie (CEN)
- Europees Comité voor Elektrotechnische Normalisatie (Cenelec)
- Europees Instituut voor Telecommunicatienormen(ETSI)

Op nationaal niveau zijn het de nationale normalisatie-instellingen die met het normalisatiebeheer en de vaststelling van nationale normen zijn belast. Zij zetten ook alle Europese normen om in identieke nationale normen en trekken eventuele conflicterende nationale normen in. **Geharmoniseerde normen** zijn een speciale categorie Europese normen die op verzoek ("mandaat") van de Europese Commissie door een Europese normalisatie-instelling worden ontwikkeld. Ongeveer 20% van alle Europese normen komt op die manier tot stand. Via geharmoniseerde normen kan men bewijzen dat producten of diensten aan de technische vereisten van de relevante EU-wetgeving voldoen.

Technische voorschriften in de EU-wetgeving zijn verplicht, terwijl het gebruik van geharmoniseerde normen meestal vrijwillig is. Geharmoniseerde normen definiëren **technische specificaties** die als geschikt of voldoende worden beschouwd om aan de technische voorschriften van de EU-wetgeving te voldoen. In de meeste gevallen zijn geharmoniseerde normen niet verplicht. Als fabrikant of dienstverlener mag men ook een andere technische oplossing kiezen om aan de technische voorschriften te voldoen.” (Bron: www.nen.nl).

Hoofdstuk 3: Regelgevend kader

Nu we besproken hebben hoe het stelsel van wetgeving op hoofdlijnen er uit ziet, gaan we inhoudelijk in op de verschillende van toepassing zijnde wetten en regelgeving.

1. Burgerlijk wetboek: eigendom, levering, natrekking en aansprakelijkheid
2. Gemeentewet: de financiële basis voor het onderhoud & beheerplan
3. Elektriciteitswet, codes, normen
4. Woningwet, Bouwbesluit, normen
5. Arbowet, Arbobesluit, normen
6. Europese Regelgeving

3.1 Burgerlijk Wetboek:

Allereerst is het belangrijk om te bepalen wie de eigenaar is van de verschillende objecten in de OVL-wereld. Eigendom is het meest omvattende, absolute recht wat er bestaat.

Art. 5:1 BW: Eigendom is het meest omvattende recht dat een persoon op een zaak kan hebben.

Ingewikkeld en onduidelijker wordt het als we begrippen als bezit en houderschap introduceren. Dit onderscheid is van belang omdat hierin de kern van economisch eigendom is gelegen welke aan de basis licht van constructies als “light as a service” (let op: veel constructies hebben die naam, maar zijn het niet). Een economisch eigenaar exploiteert het eigendom met alle baten en lasten maar kan het alleen niet vervreemden. Dit is van belang om straks de inhoud van de Elektriciteitswet te begrijpen (o.a. Art. 10a E-Wet)

Eigendom gaat bij roerende zaken over doordat je (o.a.) op grond van een zogenaamde titel (bijvoorbeeld overeenkomst van koop) het voorwerp in handen stelt van de koper. Het in bezit hebben doet vermoeden dat iemand eigenaar is, maar dat hoeft niet zo te zijn.

Artikel 3:3-1BW geeft de definitie van onroerende en roerende zaken:

Art. 3:3-1 BW: Onroerend zijn de grond, de nog niet gewonnen delfstoffen, de met de grond verenigde beplantingen, alsmede de gebouwen en werken die duurzaam met de grond zijn verenigd, hetzij rechtstreeks, hetzij door vereniging met andere gebouwen of werken.

Art. 3:3-2BW: Roerend zijn alle zaken die niet onroerend zijn.

Bij onroerende zaken gaat eigendom over door levering op grond van een titel (bijvoorbeeld een koopovereenkomst rond een woning) welke levering geconcretiseerd wordt in een notariële transportakte welke in de openbare registers wordt ingeschreven. Eigendom van een zaak kan ook overgaan over door natrekking of door verkeersopvattingen rond een bestanddeel.

Art. 3:4-1 BW: Al hetgeen volgens verkeersopvatting onderdeel van een zaak uitmaakt, is bestanddeel van die zaak.

Er bestaan twee soorten natrekking: verticale en het later ingevoerde horizontale natrekking.

Art. 5:20-1e BW: De eigendom van de grond omvat, voor zover de wet niet anders bepaalt: gebouwen en werken die duurzaam met de grond zijn verenigd, hetzij rechtstreeks, hetzij door vereniging met andere gebouwen en werken, voor zover ze geen bestanddeel zijn van eens anders onroerende zaak;

Sinds de liberalisering van de telecommarkt is ook het begrip horizontale natrekking geïntroduceerd in art. 5:20-2BW:

Art. 5:20-2 BW: In afwijking van lid 1 behoort de eigendom van een net, bestaande uit een of meer kabels of leidingen, bestemd voor transport van vaste, vloeibare of gasvormige stoffen, van energie of van informatie, dat in, op of boven de grond van anderen is of wordt aangelegd, toe aan de bevoegde aanlegger van dat net dan wel aan diens rechtsopvolger.

Dit onderscheid in natrekking is belangrijk bij discussies over “eigen OVL-netten” en de discussie over de eigendom van de lichtmasten en het daarmee verbonden nettenstelsel of de discussie over het “medegebruik van de lichtmast”.

Laten we het even langs lopen:

De lichtmast wordt door de aannemer geleverd aan de gemeente op grond van een koop-/aannemingsovereenkomst en plaatst de mast in de gemeentegrond. In het ontwerpplan is rekening gehouden met de veiligheid van de installatie en met het veilig kunnen werken na oplevering. Op het moment dat de aannemer de mast in gemeentegrond plaatst, wordt de mast eigendom van de gemeente, omdat artikel 5:20-1e in werking treedt: de mast wordt duurzaam verenigd met de grond, die in eigendom is van de gemeente. De lichtmast wordt daarmee onroerend.

Het OVL-net is bestanddeel van het laagspanningsnet volgens de Rechtbank Noord-Holland en behoort dus toe aan de netbeheerder en niet aan de gemeente:

Rb Noord-Nederland: “(...) in de zaak met zaaknummer / rolnummer C/18/133230 / HA ZA 12-139 3.5. dd 17-06-2015 verklaart voor recht dat het laagspanningselektriciteitsnet, waartoe de OV-netten en het in deze procedure als het Overige laagspanningsnet aangeduide net behoren alsmede de met dit laagspanningselektriciteitsnet verbonden boven- of ondergrondse transformator-, schakel-, verdeel- en onderstations en andere hulpmiddelen, maar waartoe niet behoren lichtmasten en andere bovengrondse palen, bedieningsapparatuur, automatiseringsinstallaties en laagspanning- en/of OV-kasten voor zover het niet voornoemde transformator-, schakel-, verdeel- en onderstations en andere hulpmiddelen van het net betreffen, in en op de volgende percelen eigendom zijn van Activa (...).”

Dezelfde lichtmast wordt op elektriciteit aangesloten. Vanuit het standpunt van een netbeheerder gezien zou je kunnen stellen dat de lichtmast een verlenging is van het daarmee verbonden net en dus in eigendom toebehoort aan de netbeheerder. Op grond van art. 5:20-2 worden namelijk ook alle objecten als bovengrondse schakelkasten die met de kabels verbonden zijn geacht deel uit te maken van eenzelfde eigendom. De Rechtbank Groningen heeft in Kort Geding (en later bij de Bodemprocedure overgenomen -zie boven) bepaald dat de knip in eigendom tussen mast en net is gelegen op het schakelbord waar de kabel in de lichtmast binnenkomt en dat de “straatlantaarn” als zelfstandige installatie geen onderdeel is van het (OVL-)netwerk (Rb Groningen, 131132 / KG ZA 11-396, dd. 10-02-2012).

Bij een eigen OVL-net liggen de kabels die de gemeente zelf heeft laten aanleggen in eigen grond en staat de daaraan verbonden lichtmast eveneens in die eigen grond. Op grond van art. 5:20-2 BW is de gemeente de bevoegde aanlegger en dus eigenaar van de kabels, zelfs als deze door andermans grond lopen, zonder dat men een opstalrecht hoeft te vestigen. Elektrotechnisch is er echter sprake van een installatie welke op een bepaald punt met het net van de netbeheerder is aangesloten. Dat overdrachtpunt zal in de meeste gevallen ook bemeterd en gezekeerd zijn.

Eigendom en bezit maken dat je aansprakelijk bent jegens derden die daar mogelijk schade van ondervinden.

De volgende bepalingen van het Burgerlijk Wetboek zijn dermate belangrijk in deze notitie dat we ze eerst volledig weergeven:

Art. 6:162 BW:

1. *Hij die jegens een ander een onrechtmatige daad pleegt, welke hem kan worden toegerekend, is verplicht de schade die de ander dientengevolge lijdt, te vergoeden.*
2. *Als onrechtmatige daad worden aangemerkt een inbreuk op een recht en een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond.*
3. *Een onrechtmatige daad kan aan de dader worden toegerekend, indien zij te wijten is aan zijn schuld of aan een oorzaak welke krachtens de wet of de in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt.*

Art. 6:174 BW:

1. *De bezitter van een opstal die niet voldoet aan de eisen die men daaraan in de gegeven omstandigheden mag stellen, en daardoor gevaar voor personen of zaken oplevert, is, wanneer dit gevaar zich verwezenlijkt, aansprakelijk, tenzij aansprakelijkheid op grond van de vorige afdeling zou hebben ontbroken indien hij dit gevaar op het tijdstip van het ontstaan ervan zou hebben gekend.*
2. *Bij erfpacht rust de aansprakelijkheid op de bezitter van het erfpachtrecht. Bij openbare wegen en waterstaatswerken rust zij op het overheidslichaam dat moet zorgen dat de weg of het waterstaatswerk in goede staat verkeert, bij kabels en leidingen op de kabel- en leidingbeheerder, behalve voor zover de kabel of leiding zich bevindt in een gebouw of werk en strekt tot toevoer of afvoer ten behoeve van dat gebouw of werk.*
3. *Bij ondergrondse werken rust de aansprakelijkheid op degene die op het moment van het bekend worden van de schade het werk in de uitoefening van zijn bedrijf gebruikt. Indien na het bekend worden van de schade een ander gebruiker wordt, blijft de aansprakelijkheid rusten op degene die ten tijde van dit bekend worden gebruiker was. Indien de schade is bekend geworden na beëindiging van het gebruik van het ondergrondse werk, rust de aansprakelijkheid op degene die de laatste gebruiker was.*
4. *Onder opstal in dit artikel worden verstaan gebouwen en werken, die duurzaam met de grond zijn verenigd, hetzij rechtstreeks, hetzij door vereniging met andere gebouwen of werken.*
5. *Degene die in de openbare registers als eigenaar van de opstal of van de grond staat ingeschreven, wordt vermoed de bezitter van de opstal te zijn.*
6. *Voor de toepassing van dit artikel wordt onder openbare weg mede begrepen het weglichaam, alsmede de wegwitruiming.*

Deze artikelen staan bekend onder het leerstuk van de onrechtmatige daad. Je hoeft namelijk niet altijd op grond van een overeenkomst over en weer tussen partijen verbintenissen met rechten en plichten te krijgen. Dit kan onder andere ook op grond van deze in de wet vastgelegde onrechtmatige daad, waar een hele lange geschiedenis van jurisprudentie aan vooraf is gegaan, voordat de situatie die deze beschrijft uiteindelijk in de wet werd vastgelegd. (Het is precies artikel 6:162 BW waarom wij in privé een WA verzekering hebben). Doe je iets – of laat je na iets te doen, waardoor een ander schade lijdt, dan ben je aansprakelijk. Artikel 6:162 BW spreekt over een “hij die...” waaronder we zowel natuurlijke- als rechtspersonen kunnen verstaan, dus ook gedragingen van gemeenten vallen hier onder. Voor artikel 6:162BW spreekt men ook wel over een schuldaansprakelijkheid

Art. 6:174 BW scherpt dit voor onze onderwerpen nog wat verder aan. Dit artikel beschrijft dat de bezitter (!) van een opstal aansprakelijk is voor schades aan een ander als dat opstal niet voldoet aan de eisen die men daaraan mag stellen. Hier zien we dus het eerder besproken verschil terug tussen de eigenaar en de bezitter. De bezitter is dus ook de economisch eigenaar, die hier dus de onderhoudsplicht uit voort ziet vloeien. Hiermee komt risicoaansprakelijkheid in zicht. Hoewel dit

artikel met name ziet op de functies van de wegbeheerder en de openbare ruimte wordt deze ook voor OVL gebruikt.

Dit is het meest ingewikkelde stukje wetgeving wat direct van invloed is op het hoe en waarom van veiligheid en aarding bij Openbare Verlichting. Het voert buiten het bestek van deze korte notitie om diepgravend te onderzoeken of en in hoeverre het woordje “weguitrusting” uit artikel 6:174-6BW ook de lichtmast is.

De VNG zegt hier over:

De weguitrusting wordt gevormd door de voorwerpen die op, naast of boven de verkeersbaan zijn aangebracht en die dienen voor de inrichting van die verkeersbaan voor het verkeersgebruik, zoals vangrail, reflectorpaaltjes en verkeersborden.”

Het Gemeentebld van Westland publiceert op 2 mei 2019:

“Op grond van artikel 6:174 BW heeft de gemeente als wegbeheerder een zorgplicht ten aanzien van de inrichting en het onderhoud van openbare wegen in die zin dat de openbare weg geen gevaar oplevert voor de veiligheid van weggebruikers. Op grond van het bepaalde in artikel 6:174 lid 6 BW valt de weguitrusting, waaronder begrepen de openbare verlichting, onder het begrip openbare weg”.

Voldoende is reeds te stellen dat je als gemeente op grond van art. 6:162-2 BW aansprakelijk bent voor het nalaten van het toepassen van voldoende veiligheid. Art.6:162 BW beschrijft dus het handelen of nalaten van een persoon of organisatie, art. 6:174 BW stelt dus eisen aan onroerende opstellen. (In art. 6:173 BW wordt nagenoeg hetzelfde beschreven voor roerende zaken.)

In het kader van artikel 6:174 dient men – anders dan bij artikel 6:162 BW – ook te kijken naar welke onderhouds- en veiligheidsmaatregelen mogelijk en redelijkerwijs te vergen zijn van in dit geval de gemeente.

Op grond van het bovenstaande kunnen staat en onderhoud van lichtmasten onder artikel 6:174BW vallen. Het is daarbij nodig te bedenken, dat art 6:174BW een risicoaansprakelijkheid inhoudt en art. 6:162BW een schuld aansprakelijkheid. Als schade aan een weggebruiker of gebruiker van de openbare ruimte wordt veroorzaakt door het falen van een goede verlichting ter plaatse, dan zou dit in aanmerking kunnen komen voor art. 6:174BW. Als een weggebruiker of gebruiker van de openbare ruimte een vallende lichtmast over zich heen krijgt of onder elektriciteit komt te staan, zal dit eerder onder artikel 6:162BW vallen, omdat dit niet direct met het weggebruik te maken heeft. Een rechter zal naar verschillende argumenten kijken en deze wegen, maar als gemeente wil je meestal al niet in een dergelijke situatie verzeild raken.

Aangezien dit een zeer groot juridisch onderwerp is, volstaan we hier in deze notitie met een grove schets van de genoemde artikelen.

De aansprakelijkheid ex art 6:174BW of art 6:162BW zal in geval van een eigen OVL-net (=installatie) of een publiek OVL-net (situatie waarin de lichtmast rechtstreeks via het zekeringenkastje op het net van de netbeheerder is aangesloten) niet anders zijn. In beide gevallen is de lichtmast eigendom van de gemeente of in bezit van een derde, en beiden kunnen worden geconfronteerd met een schadeclaim, die voortvloeit uit de keuze van de bouwproducten waaruit de lichtmast als bouwwerk is samengesteld of die voortvloeit uit het ontbreken van veilig handelen bij de aanleg of het onderhoud.

Dergelijke schadeclaims kunnen nooit helemaal worden voorkomen. Ongevallen en incidenten gebeuren nou eenmaal. Maar er zijn wel een paar acties die een gemeente op voorhand kan ondernemen om dergelijke risico's en aansprakelijkheden te verkleinen of te voorkomen.

Allereerst dient men een beheerplan op te stellen waaruit regelmatig onderhoud blijkt. Voorts dient men met regelmaat inspecties uit te voeren en een Installatie Verantwoordelijke ex NEN3140 aan te wijzen. Dit is echter een voortvloeisel uit de Arbowet.

3.2 Gemeentewet

Er is in de Nederlandse wet- en regelgeving nergens een verplichting opgenomen die de gemeente voorschrijft om OVL aan te leggen. OVL wordt aangelegd voornamelijk uit oogpunten van verkeersveiligheid en sociale veiligheid en deels uit oogpunt van een decoratieve functie.

Er is eigenlijk een vorm van indirecte plicht: verlicht waar nodig is en creëer duisternis waar het kan, omdat licht ook weer een vorm van vervuiling kan opleveren. Kapstokken zijn Woningwet, Burgerlijk Wetboek en Arbowetten. Dat het geen plicht is, blijkt ook uit het feit dat er onverlichte wegen bestaan of dat Rijkswaterstaat de verlichting op de snelwegen uitschakelt.

Maar als er besloten is dat er in een bebouwde kom verlichting nodig is, dan treden opeens een veelheid aan wetten en regels in werking. Wij gaan in deze notitie voorbij aan verlichtingsberekeningen en minimumeisen aan verlichtingssterkte, kleur en verlichtingsbundels. Als je een bouwwerk opricht, dan treedt automatisch de Woningwet en de Productenverordening in werking, waarover hieronder meer. Maar een OVL installatie is een investering die vaak voor decennia wordt gedaan. Aanschaf en onderhoud worden dan gedomineerd door de Gemeentewet. De Gemeentewet geeft op hoog abstractieniveau een aanknopingspunt in artikel 212 welke zegt:

Gemeentewet, artikel 212:

Art. 212: 1 De raad stelt bij verordening de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie vast. Deze verordening waarborgt dat aan de eisen van rechtmatigheid, verantwoording en controle wordt voldaan.

*2 De verordening bevat in ieder geval:
a.regels voor waardering en afschrijving van activa;*

We zien we dat de Gemeenteraad de begroting vaststelt. En de uitgaven dienen een doelmatig karakter te hebben en dat kan alleen als er onderhoud wordt verricht op de investeringen. Immers als je iets aanschaft, als je in iets investeert, vraagt een investering ook om onderhoud ("zuinig op de centen") Maar het is niet alleen de Gemeentewet en financieel beleid wat hier onderhoud verlangt. Ook de Arbowet en Woningwet spelen een rol.

3.3 Elektriciteitswet 1998

De Elektriciteitswet heeft in Nederland in 1998 zijn intrede gedaan en in stappen is de gehele energie-gebruikersmarkt geliberaliseerd. Energiebedrijven werden opgesplitst in energieproducenten, energieleveranciers en netbeheerders. Voortgekomen uit één concern of één onderneming, welke op hun beurt uiteindelijk terug te voeren waren op Gemeentelijke Energiebedrijven, ontstonden er opeens schotten en muren tussen eerder samenwerkende

afdelingen in een bedrijf en ontstonden er aparte bedrijven met een eigen identiteit en onderworpen aan een eigen set van regels. De gehele infrastructuur werd geografisch verdeeld onder zelfstandige netbeheerders met één landelijke netbeheerder voor de grootste spanningnetten, nu vanaf 110kV. Hoewel het jaartal 1998 in de naam van de wet staat, is dit toch enigszins misleidend. De Elektriciteitswet 1998 is middels vele wetswijzigingen in de loop van de jaren aangepast, voornamelijk door de komst van duurzame energie. Voor deze notitie beperken we ons tot het regelgevend kader van de netbeheerder.

OVL werd vroeger vanuit de gemeente via het eigen Gemeentelijk Energiebedrijf geëxploiteerd. Alles was in eigen hand: van financiën tot aanleg en van onderhoud tot inkoop elektriciteit (soms ook zelf geproduceerd!). Maar met de omvorming naar de PNEM's, PUEM, PZEM werden de GEB's opgeheven en uiteindelijk werden deze bedrijven de Nuon's, Essent's en Delta's die inmiddels ook niet meer in deze vorm bestaan. Met al deze omvormingen zijn ook de verhoudingen tussen de gemeenten en de energiebedrijven met betrekking tot OVL veranderd. De ondergrondse netten (niet bedoeld is hier een eigen "OVL-net"=installatie: de lichtmasten) werden overgedragen aan de nieuwe energiemaatschappijen. De formule was helder: de nieuwe maatschappijen kregen de economische eigendom, de gemeente bleef volgens het BW de "bloot eigenaar", zie nu het huidige artikel 93-2 Elektriciteitswet 1998:

Art.93-2 E-Wet: Gemeenten zijn eigenaar van het elektriciteitsnet.

Eigenaar op papier, maar men kon er verder niets mee. Bedoeling hiervan was, dat de nieuwe ondernemingen de netten niet konden vervreemden. Op deze wijze werden de met belastinggeld betaalde infrastructures behouden. De netbeheerder beheert dat net en heeft de economische eigendom (Art. 10a E-Wet). Voor de netbeheerder betekent dit, dat hij de volledige aansprakelijkheid heeft en verantwoordelijk is voor de exploitatie. Omdat de gemeente mede-eigenaar is van de netbeheerder via zijn aandeelhouderschap kan hij wel invloed uitoefenen op het beleid van de netbeheerder.

In veel gevallen bleven de lichtmasten achter in eigendom en dus in beheer en onderhoud bij de gemeente. De gemeente moest nu zelf "van buiten" energie en onderhoud inkopen terwijl dat voorheen vaak vestzak-broekzak was. Mogelijk is in sommige gevallen de OVL meeverhuisd naar de nieuwe energiemaatschappij. De status was echter onduidelijk, maar de Wet onverbiddelijk: als men werkelijk de intentie had gehad om lichtmasten in eigendom en dus in onderhoud en beheer voor rekening van de nieuwe energiemaatschappij te brengen dan had men opstalrechten moeten vestigen. Deze discussie kwam aan de orde tijdens het vonnis van de dertien Drentse gemeenten tegen Enexis c.s. (Rb Noord-Nederland, rolnummer C/18/133230 / HA ZA 12-139 3.5. d.d. 17-06-2015).

De rechter oordeelde in kort geding -en bevestigde later in de bodemprocedure- dat lichtmasten onroerend zijn, doordat zij onlosmakelijk in gemeentelijke grond zijn bevestigd, voor vele jaren dienstdoend op dezelfde plek. Om die reden kunnen zij alleen in eigendom worden overgedragen door de vestiging van een opstalrecht door een kopende partij waardoor zij fictief van de grond worden gescheiden. En dit opstalrecht moet worden ingeschreven in de openbare registers van het Kadaster. Het scheidingspunt tussen het net van de netbeheerder enerzijds en de lichtmast van de gemeente anderzijds (installatie) werd door de rechter bepaald in het zekeringskastje van de mast.

De Elektriciteitswet kent als formele wet een aantal onderliggende codes. De vaststelling van deze codes is opgedragen aan de Autoriteit Consument en Markt. De teksten daarvoor worden gemaakt door Netbeheer Nederland.

Enige bijzondere wetsartikelen uit de Elektriciteitswet willen we hier noemen:

Art. 1-2: het cumulatie-artikel: OVL mag als 1 Grootverbruiksaansluiting worden beschouwd als er aan de in dat artikel genoemde voorwaarden is voldaan. Op deze wijze loopt de afnemer maar 1 keer door de Energiebelastingsschijven, waardoor het merendeel van het verbruik in de laagste schijf zal vallen. Het is een van de weinige artikelen waar Openbare Verlichting met naam en toenaam wordt genoemd (zie ook art. 16c-2).

Art. 10-9: Degene aan wie een net toebehoort, wijst voor dat net een netbeheerder aan.

Art. 10a-1: Een regionale netbeheerder heeft de economische eigendom van het net.

Art. 16-1b: De netbeheerder heeft tot taak de veiligheid en de betrouwbaarheid van de netten en van het transport van elektriciteit over de netten op de meest doelmatige wijze te waarborgen.

Art. 16-1g: (De netbeheerder heeft tot taak...) het bevorderen van de veiligheid bij het gebruik van toestellen en installaties die elektriciteit verbruiken

Artikel 16 in de E-Wet geeft de regels weer die de netbeheerder voorschriften opleggen op het gebied van veiligheid.

Let op het verschil met het begrip “eigen OVL-net”. In dat geval is er geen sprake van een “net” maar van een “installatie”, welke definities zijn bepaald in de Elektriciteitswet, c.q. Begrippencode. Bij een eigen OVL-net is op grond van horizontale natrekkingsregels de aanlegger de eigenaar van de kabelinfrastructuur met de eventuele bovengrondse schakelkasten, welke allen tot de aansluiting behoren.

Een van de codes die onder de Elektriciteitswet (o.a. art. 31) is opgehangen is de zogenaamde Netcode. De Netcode stelt gedragsregels op voor de netbeheerder en de aangeslotene. Voor deze Notitie is van belang Artikel 2.32 Netcode:

Art. 2.32

1 Voor de toepassing van de in het tweede lid bedoelde voorschriften of bepalingen geldt dat de netbeheerder zal aangeven of het laagspanningsnet van de netbeheerder al dan niet is aangelegd volgens een systeem waarbij voldoende is verzekerd, dat de nul onder normale omstandigheden ongeveer aardpotentiaal houdt.

2 De netbeheerder bepaalt of het net, of een gedeelte ervan, in aanmerking komt als TN-stelsel te worden gebruikt ten behoeve van de aardingsvoorziening van elektrische installaties en welke aanvullende voorwaarden daartoe op de aansluiting van toepassing zijn.

3 Het gebruik van objecten van de netbeheerder als aardingsvoorziening voor elektrische installaties of gedeelten daarvan is niet toegestaan, tenzij anders met de netbeheerder is overeengekomen.

4 In afwijking van het eerste tot en met het derde lid wordt bij nieuwe aansluitingen met een doorlaatwaarde groter dan 3x80A altijd een TN-systeem toegepast en biedt de netbeheerder de aangeslotene een aardingsvoorziening aan.

In de discussies rond de aardingsvraagstukken op grond van de rechterlijke uitspraak rond het “plassende hondje” is het van belang het bestaan van art. 2.32-3 Netcode te onderkennen, omdat daarmee begrip voor de positie van de netbeheerder in die discussie ontstaat en men de eigen onderhandelingsstrategie kan bepalen.

De achterliggende reden zijn de complexe elektrotechnische vraagstukken die kunnen ontstaan bij het aanbrengen van onkundige aardingsverbindingen. Het gaat buiten het bestek van deze discussie om een technische uiteenzetting te geven rond de TN- en TT-stelsels.

Vast staat dat door de lappendeken aan manieren van bekabeling bij de netbeheerders, er geen vaste regel is te geven welke aardingstechniek bij OVL gevolgd moet worden (vanuit de lichtmast gezien).

Omdat dit per situatie bekeken moet worden, kan dit een kostbare operatie worden waarbij ook de netbeheerder voor kosten kan komen te staan, als ook hij apparatuur aan moet gaan passen, zoals andere aardingsrails en andere zekeringen.

Artikel 7.8 van de Netcode bepaalt verder:

1 Voor risicogebieden geldt: het laagspanningswisselstroomnet overschrijdt niet een aanraakspanning van 25 V of wordt bij een optredende fout waarbij de aanraakspanning hoger wordt dan 25 V binnen 5 seconden uitgeschakeld.

2 Voor gebieden die niet tot de risicogebieden behoren, geldt: het laagspanningswisselstroomnet overschrijdt niet een aanraakspanning van 50 V of wordt bij een optredende fout waarbij de aanraakspanning hoger wordt dan 50 V binnen 5 seconden uitgeschakeld.

3 Aan de in het tweede lid genoemde eis wordt voldaan wanneer het laagspanningswisselstroomnet zo is ontworpen dat een optredende foutspanning boven 66 V in uiterlijk 5 seconden wordt uitgeschakeld in het geval de aardingsvoorziening

a. aan de aangeslotene ter beschikking wordt gesteld als bedoeld in [artikel 2.32, tweede lid](#), of

b. door de netbeheerder wordt gebruikt voor de elektrische veiligheid van de laagspanningsnetten.

4 Een netbeheerder kan ook andere maatregelen treffen dan beschreven in het derde lid om te voldoen aan de eis in het tweede lid.

5 De laagspanningsnetten zijn kortsluitvast. Voor aansluitleidingen kan hiervan worden afgeweken mits dit niet leidt tot veiligheidsrisico's ten gevolge van een kortsluiting.

6 De netbeheerder hanteert de eisen genoemd in het eerste tot en met het vijfde lid bij het ontwerp van laagspanningsnetten vanaf 1 april 2018.

7 De netbeheerder hanteert de eisen genoemd in het eerste tot en met het vijfde lid bij de inspectie, de bedrijfsvoering en de herinspectie van laagspanningsnetten als bedoeld in het zesde lid.

De Netcode is geschreven voor netbeheerders en niet voor gemeenten die een "eigen OVL-net" hebben. Nota bene: wanneer we bij een gemeente spreken van een "eigen OVL-net" is dit te allen tijde een "installatie" volgens de definities in de Begrippencode, artikel 1.1:

Art. 1.1 Installatie: Het samenstel van elektrisch materieel en leidingen van een aangeslotene, te rekenen na het overdrachtpunt van de aansluiting;*

3.4 Woningwet

Over de Woningwet kunnen we kort zijn. De vraag is of een lichtmast een bouwwerk is in de zin van de Woningwet waarop dan weer het Bouwbesluit van toepassing is. Volgens de definities onder artikel 1 Woningwet definities:

bouwen: plaatsen, geheel of gedeeltelijk oprichten, vernieuwen, veranderen of vergroten;

gebouw: bouwwerk dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt;

er staat in de Woningwet geen aansluitende definitie voor het bouwen van lichtmasten (in openbare grond). Meer duidelijkheid geeft het Bouwbesluit:

Bouwbesluit 2012:

- Art. 1.1-2: **bouwwerk geen gebouw zijnde:** bouwwerk of gedeelte daarvan, voor zover dat geen gebouw of onderdeel daarvan is;

Er bestaan dus bouwwerken die geen verblijfsfunctie hebben. De gebruiksfunctie hiervan is dan een "Bouwwerk geen gebouw zijnde". Merkwaardig is dus dat lichtmasten als bouwwerk worden gezien omdat zij een "Bouwwerk geen gebouw zijnde" zijn, dus vanuit de functionaliteit geredeneerd. Dit is zeker merkwaardig als men bedenkt dat de Woningwet de definitie "Bouwwerk" helemaal niet kent, maar slechts *gebouw definieert:* bouwwerk dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt; En het moge evident zijn dat een lichtmast hieraan niet voldoet.

- Ook geeft het Bouwbesluit de definitie van “Lage Spanning”: nominale wisselspanning van niet meer dan 1.000 volt, hetzij nominale gelijkspanning van niet meer dan 1.500 volt;

Het Bouwbesluit is de onderliggende Algemene Maatregel van Bestuur van de Woningwet. Zie ook ons inleidende Hoofdstuk 3 over wet- en regelgeving. Het Bouwbesluit is van toepassing bij de aanleg c.q. bouw van lichtmasten. Het Bouwbesluit is niet van toepassing bij het leggen van een kabelinfrastructuur. In de loop der jaren zijn er twee officiële Bouwbesluiten van kracht geworden: Bouwbesluit 2003 en het huidige Bouwbesluit 2012. Net als bij de Elektriciteitswet 1998 is ook hier het jaartal misleidend.

Voordat Bouwbesluit 2012 in werking trad is Bouwbesluit 2003 in de tussenliggende jaren meerdere malen aangepast. Dit had twee hoofdoorzaken: 1) de in kabinet Lubbers2 in 1988 in gezette deregulering en 2) de invloed van regelgeving vanuit Europa. Als we kijken welk thema het meest van invloed was op de steeds maar wijzigende Bouwbesluiten dan zijn dit de bepalingen rond de invoering van duurzame energie en duurzaam bouwen.

Hoofregel is dat bij de aanleg de dan geldende regeling van het Bouwbesluit van toepassing is. Dat is ook logisch, want als eenmaal die lichtmast er staat, dan gaan er ook andere krachten werken: aansprakelijkheid voor het bezit, aansprakelijkheid conform artikel 1A Woningwet, de Productenverordening 305/2011, respectievelijk Artikelen 6.7 en 6.8 van het Bouwbesluit en een veilig werken vereiste bij het onderhoud en beheer waarvoor de Arbo, het Arbeidsomstandigheden besluit en NEN3140 van toepassing zijn.

Bouwbesluit 2012:

Art. 6.7 Aansturingsartikel

1 Een bouwwerk met een voorziening voor het afnemen en gebruiken van energie heeft een veilige voorziening voor het afnemen en gebruiken van energie.

2 Aan de in het eerste lid gestelde eis wordt voldaan door toepassing van de voorschriften in deze afdeling.

Art. 6.8 Voorziening voor Elektriciteit

1 Een voorziening voor elektriciteit voldoet aan:

a. NEN 1010 bij lage spanning, en

b. NEN-EN-IEC 61936-1 en NEN-EN 50522, bij hoge spanning.

2 Bij een bestaand bouwwerk voldoet in afwijking van het eerste lid, onderdeel b, de voorziening voor elektriciteit aan V 1041.

Bouwbesluit 2012 artikel 1.10 stelt dat handelen in strijd met de Productenverordening verboden is. Hoewel de toepassing van NEN1010 op grond van het Gelijkwaardigheidsbeginsel wordt losgelaten, wordt het strafbaar gesteld als je niet voldoet aan de Productenverordening, Bijlage 1 (zie pagina 25 e.v.).

De omvorming van Bouwbesluit 2003 naar Bouwbesluit 2012 werd veroorzaakt door drie factoren: vereenvoudiging van regelgeving, de invoering van de Productenverordening en vele technische innovaties op het gebied van duurzame energie.

Bouwbesluit 2012 artikel 1.3 (Gelijkwaardigheidsbepaling)

Aan een in hoofdstuk 2 tot en met 7 (van het Bouwbesluit) gesteld voorschrift (dus ook de artt. 6.7 en 6.8) hoeft niet te worden voldaan, indien het bouwwerk of het gebruik daarvan anders dan door toepassing van het desbetreffende voorschrift ten minste dezelfde mate van veiligheid, bescherming van de gezondheid, bruikbaarheid, energiezuinigheid en bescherming van het milieu biedt als is beoogd met de in die hoofdstukken gestelde voorschriften. Een gelijkwaardige oplossing als bedoeld in het eerste lid wordt bij het gebruik van het bouwwerk in stand gehouden.

Ook in het Bouwbesluit 2003 was een dergelijke bepaling onder artikel 1.5 opgenomen. In hoeverre wordt voldaan aan de factor veiligheid wordt beoordeeld door de Installatie-Verantwoordelijke.

3.5 Arbeidsomstandighedenwet

De Arboret regelt in principe de kwestie van veilig en gezond werken in de relatie tussen werkgever en werknemer. Uit artikel 1-1,2 Arboret en artikel 1.1-2c Arbeidsomstandighedenbesluit maken we op, dat ook de opdrachtgever deze plicht heeft jegens de mensen die aan zijn objecten werken. De Arboret is een kaderwet met algemene bepalingen, dat wil zeggen dat deze regels nader worden uitgewerkt in het Arbeidsomstandighedenbesluit en de Arbeidsomstandighedenregeling (zie www.arbo-online.nl).

Een van de belangrijkste artikelen van de Arboret is artikel 5 waarin de risico-inventarisatie ter sprake komt:

Art. 5-1: Bij het voeren van het arbeidsomstandighedenbeleid legt de werkgever in een inventarisatie en evaluatie schriftelijk vast welke risico's de arbeid voor de werknemers met zich brengt. Deze risico-inventarisatie en -evaluatie bevat tevens een beschrijving van de gevaren en de risico-bepalende maatregelen en de risico's voor bijzondere categorieën van werknemers.

Het niet nakomen van de verplichting een risico-inventarisatie samen te stellen is een strafrechtelijke overtreding (artt. 32, 33 Arboret),

Uit het Arbeidsomstandighedenbesluit citeren we de volgende artikelen die ieder voor zich spreken:

Art. 1.1-2b: bouwwerk: een civieltechnisch werk of bouwwerk als bedoeld onder a.

Artikel 2.23

- a. richtlijn: Richtlijn nr. 92/57/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 24 juni 1992 betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen (PbEG 1992, L 245);*
- b. ontwerpfase: de studie-, ontwerp- en uitwerkingsfase van het ontwerp van een bouwwerk;*
- c. uitvoeringsfase: de fase waarin het bouwwerk materieel tot stand wordt gebracht.*

Artikel 2.26 bevat algemene uitgangspunten inzake veiligheid en gezondheid bij het ontwerpen van een bouwwerk:

Art. 2.26 De opdrachtgever is verplicht in de ontwerpfase zich ervan te vergewissen dat de betrokken werkgevers en zelfstandigen in staat zijn de verplichtingen voor de arbeidsomstandigheden die gelden in de uitvoeringsfase na te komen, in het bijzonder de verplichtingen, bedoeld in de [artikelen 3, 5, eerste en derde lid, en 8 van de wet](#) en [hoofdstuk 4, afdeling 5](#).

Artikel 3 van het Arboret gaat uitgebreid in op de veiligheid in werken met elektriciteit. Voor deze notitie zijn de meest interessante bepalingen vet gedrukt, we noemen de volgende artikelen:

Art. 3.1 Begrippen:

- a. elektrische installatie: een samenstel van elektrisch materieel, leidingen en bijbehoren van leidingen;**
- b. elektrisch materieel: delen of gedeelten van een elektrische installatie die dienen voor de opwekking, het transport en de toepassing van elektrische energie;**
- c. explosieve atmosfeer: een mengsel van lucht en brandbare stoffen in de vorm van gassen, dampen, nevels of stof, onder atmosferische omstandigheden waarin de verbranding zich na ontsteking uitbreidt tot het gehele niet verbrande mengsel;**
- d. gebruik van elektriciteit: iedere activiteit met betrekking tot een elektrische installatie, waaronder in ieder geval wordt begrepen de bouw, ingebruikneming of buitengebruikstelling, bediening, reparatie, ombouw, onderhoud en inspectie alsmede het werken in de nabijheid van een elektrische installatie;**
- e. hoogspanning: een spanning waarvan de waarde bij wisselspanning hoger is dan 1000 volt effectief tussen de fasen of 600 volt effectief tussen een fase en aarde en bij gelijkspanning hoger is dan 1500 volt tussen de polen of 900 volt tussen een van de polen en aarde;**
- f. laagspanning: een spanning met een waarde lager dan hoogspanning.**

Art. 3.2 Algemene vereisten

1 Arbeidsplaatsen zijn veilig toegankelijk en kunnen veilig worden verlaten. Ze worden zodanig ontworpen, gebouwd, uitgerust, in bedrijf gesteld, gebruikt en onderhouden, dat gevaar voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers zoveel mogelijk is voorkomen. Voorts worden zij zindelijk, zoveel mogelijk vrij van stof en voor zover de veiligheid van de arbeidsplaats dat vereist, ordelijk gehouden.

2 Regelmatig wordt gecontroleerd of de op de arbeidsplaats ter bescherming van de werknemers aanwezige voorzieningen en genomen maatregelen nog adequaat functioneren.

3 Geconstateerde gebreken met betrekking tot de in het tweede lid bedoelde voorzieningen en maatregelen die de veiligheid of de gezondheid kunnen beïnvloeden, worden zo snel mogelijk hersteld.

Art. 3.3 Stabiliteit en stevigheid

1 Gebouwen en andere opstallen bestaan uit deugdelijk materiaal, zijn van een deugdelijke constructie en verkeren in een zodanige staat, dat er geen gevaar bestaat voor het geheel of gedeeltelijk instorten **of omvallen**.

2 De arbeidsplaats is zodanig ingericht, dat de daar aanwezige voorwerpen of stoffen geen gevaar voor de veiligheid of de gezondheid opleveren door instorten, verschuiven, omvallen of kantelen.

Art. 3.4 Elektrische installaties

1 Elektrische installaties zijn zodanig ontworpen, ingericht, aangelegd, onderhouden en gekenmerkt, dat een veilig gebruik van elektriciteit zo goed mogelijk is gewaarborgd. Hiertoe zijn de nodige voorzieningen en beschermingsmaatregelen aangebracht. Daarbij is rekening gehouden met bijzondere eisen die kunnen voortkomen uit de wijze van het gebruik, de gebruiksomstandigheden, de te verwachten uitwendige invloeden en onderhoudswerkzaamheden.

2 In een elektrische installatie zijn doeltreffende maatregelen genomen tegen het gevaar van brand, ontploffing, directe en indirecte aanraking en te dichte nadering.

3 Van iedere elektrische installatie zijn duidelijke, steeds bijgewerkte schema's beschikbaar alsmede alle overige gegevens die nodig zijn voor een veilig gebruik van de elektrische installatie.

4 Het derde lid is niet van toepassing op elektrische installaties voor laagspanning van beperkte omvang.

De artikelen 3.4-1 en 3.4-2 van het Arbeidsomstandighedenbesluit vormen de basis voor de verplichting voor een werkgever en opdrachtgever om OVL installaties te ontwerpen, in te richten en te onderhouden op een zodanige wijze dat er sprake is van veilig elektriciteitsgebruik en in het bijzonder doeltreffende maatregelen te nemen tegen het gevaar van directe en indirecte aanraking van elektrische installaties.

Voorzieningen om hierin te voorzien kunnen bijvoorbeeld meet-, controle- en signaleringstoestellen zijn als ook aardingsinstallaties, schakelaars etc.

Het gevaar kan dus hierin bestaan dat het ontbreken van een elektrische aarding bijdraagt aan het gevaar van elektrocutie als je onderdelen direct of indirect aanraakt.

De gemeente heeft dus op grond van het Bouwbesluit en Arbeidsomstandighedenbesluit de verplichting om OVL installaties te ontwerpen, in te richten en te onderhouden zodanig dat er sprake is van een veilig elektriciteitsgebruik. De bepalingen van het Arbeidsomstandighedenbesluit gelden tussen werkgever / opdrachtgever en werknemer (ZZP-er). Een argeloze burger die de lichtmast per ongeluk aanraakt of het hondje dat er tegenaan plast, worden niet door het Arbeidsomstandighedenbesluit beschermd. Die verrichten immers geen werk in relatie tot het object. In dit perspectief heerst de aansprakelijkheid voor een bouwwerk, niet zijnde een gebouw in de openbare ruimte en wordt de regel van veiligheid gedictieerd door het Bouwbesluit in artikelen 6.7 en 6.8 en Woningwet Artikel 1a tezamen met de Productenverordening 305/2011.

Een gemeente heeft niet de plicht te controleren of de netbeheerder zich aan de wet houdt. Een netbeheerder heeft een eigen wettelijke verantwoordelijkheid. Een gemeente kan mogelijk als belanghebbende bij de ACM klachten indienen als de netbeheerder zich niet aan de wet houdt.

3.6 Europese Regelgeving

In deze notitie is belangrijk te beschouwen de Productenverordening 305/2011 tot vaststelling van geharmoniseerde voorwaarden voor het verhandelen van bouwproducten en tot intrekking van Richtlijn 89/106 EEG tot vaststelling van geharmoniseerde voorwaarden voor het verhandelen van bouwproducten en tot intrekking van Richtlijn 89/106/EEG van de Raad. Omdat deze Verordening rechtstreekse werking heeft is het belangrijk om hier nu een aantal regels uit deze Verordening te vermelden:

Pre-Ambule (1):

De regelgeving van de lidstaten schrijft voor dat bouwwerken zo moeten zijn ontworpen en uitgevoerd dat zij de veiligheid van personen, huisdieren of goederen niet in gevaar brengen en geen schade toebrengen aan het milieu.

Onder definities in artikel 2-3 staat:

Art. 2-3 "Bouwwerken" zijn bouwkundige en civieltechnische werken.

De lichtmast is daarmee een bouwwerk. Zie ook artikel 6.7 van het Bouwbesluit (pagina 21). Deze definitie is overgenomen in het artikel 1.1-2b van het Arbeidsomstandighedenbesluit.

Onder deze Verordening "hangen" geharmoniseerde normen: een norm die door een van de in Bijlage 1 bij Richtlijn 98/34EG genoemde Europese normalisatie-instellingen is vastgesteld op grond van een verzoek dat door de Commissie overeenkomstig artikel 6 van die Richtlijn is ingediend.

In deze Bijlage 1 staan de volgende definities:

Hygiëne, gezondheid en milieu:

Het bouwwerk moet zodanig worden ontworpen en uitgevoerd dat het gedurende de hele levenscyclus geen risico vormt voor de hygiëne, gezondheid en veiligheid van arbeiders, bewoners en omwonenden, en dat het tijdens zijn volledige levensduur geen buitengewoon grote invloed uitoefent op de milieukwaliteit of op het klimaat, noch tijdens de bouw, het gebruik of de sloop ervan, in het bijzonder als gevolg van(...);

Veiligheid en toegankelijkheid bij gebruik:

Het bouwwerk moet zodanig worden ontworpen en uitgevoerd dat het gebruik ervan of de daarin verrichte activiteiten geen onaanvaardbare ongevallen- of schaderisico's meebrengen, zoals uitglijden, vallen, botsen, brandwonden, elektrocutie, verwondingen door explosie en inbraken. Met name moet bij het ontwerp en de uitvoering van het bouw werk rekening worden gehouden met de toegankelijkheid voor en het gebruik door gehandicapten.

Binnen dit kader moet ook nog vermeld worden de ingetrokken Richtlijn welke door de Productenverordening is vervangen:

"Richtlijn 89/106/EEG van de Raad van 21 december 1988 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der lidstaten inzake voor de bouw bestemde producten (PB L 40 van 11.2.1989, blz. 12).

Richtlijn 89/106/EEG van de Raad van 21 december 1988 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der lidstaten in zake voor de bouw bestemde producten (³) was bedoeld om de technische belemmeringen voor de handel in bouwproducten op te heffen en zo het vrije verkeer er van binnen de interne markt te bevorderen. Om dat doel te verwezenlijken, voorzag Richtlijn 89/106/EEG in de vaststelling van geharmoniseerde normen voor bouwproducten en het verlenen van Europese technische goedkeuringen.”

Om de regelingen transparanter te maken en de markten te harmoniseren, is de genoemde Richtlijn vervangen door de genoemde Productenverordening. Tevens worden de Europese normalisatie-instituten benoemd.

“Het Europees Comité voor normalisatie (CEN) en het Europees Comité voor elektrotechnische normalisatie (Cenelec) worden erkend als de instanties die bevoegd zijn om geharmoniseerde normen vast te stellen overeenkomstig de op 28 maart 2003 ondertekende algemene richt snoeren voor samenwerking tussen de Commissie en deze twee instanties. Fabrikanten moeten deze geharmoniseerde normen gebruiken zodra hun referentienummer in het Publicatieblad van de Europese Unie is bekend gemaakt en wel overeenkomstig in Richtlijn 98/34/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juni 1998 betreffende een informatieprocedure op het gebied van normen en technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij vast gestelde criteria³). Zodra een voldoende hoog niveau van technische en wetenschappelijke kennis van alle relevante aspecten bereikt is, moet het gebruik van geharmoniseerde normen voor wat betreft bouwproducten geïntensiveerd worden, ondermeer door, waar toepasselijk en na raadpleging van het permanent comité voor de bouw, door middel van mandaten te eisen dat deze normen opgesteld worden op basis van bestaande Europese beoordelingsdocumenten.”

Het is van belang te weten dat in de historie deze Richtlijn het volgende vaststelde:

Dat deze normen door particuliere instanties worden opgesteld **en dus niet bindende teksten moeten blijven**; dat in dit verband de Europese Commissie voor Normalisatie (CEN) en het Europees Comité voor elektrotechnische normalisatie (CENELEC) erkend zijn als de organen die bevoegd zijn om, overeenkomstig de op 13 november 1984 ondertekende algemene richtsnoeren voor de samenwerking tussen de Commissie en deze twee instanties, geharmoniseerde normen aan te nemen;

Dat voor de toepassing van deze richtlijn een geharmoniseerde norm een technische specificatie (Europese norm of geharmoniseerd document) is die door een van of beide genoemde instanties in opdracht van de Commissie is aangenomen overeenkomstig Richtlijn 83/189/EEG van de Raad van 28 maart 1983 betreffende een informatieprocedure op het gebied van normen en technische voorschriften (5);

Essentieel is te beseffen dat de Productenverordening ziet op producten. Daarbij worden echter procedures beschreven en instanties gevormd die doorwerken in de regels die wel of niet bindend van toepassing zijn in de Nederlandse regelgeving. Een lichtmast is als bouwwerk opgebouwd uit meerdere producten die minimaal een CE keuring behoeven. De opname van een elektrische aansluiting in een lichtmast maakt wel dat deze door natrekking bestanddeel wordt van die lichtmast maar moet enerzijds qua producten weer voldoen aan de Productenverordening en anderzijds moet deze voldoen aan de normen van “veilige installatie” en “veilig werken”.

Productenverordening, artikel 3 “fundamentele eisen voor bouwwerken en essentiële kenmerken van bouwproducten”:

Art. 3.1 De fundamentele eisen voor bouwwerken in bijlage I vormen de basis voor het opstellen van normalisatiemandaten en geharmoniseerde technische specificaties.

Voor OVL: de gebruikte producten in een lichtmast, waaronder de mast zelf en alle individuele bestanddelen dienen te voldoen aan de Verordening. Voor die onderlinge producten dienen CE markeringen en prestatie-certificaten te zijn afgegeven.

Indien er dus iemand geëlectrocuteerd wordt door een lichtmast (bijvoorbeeld slechte interne bekabeling doordat dat product (de kabel) niet is gecertificeerd) dan is de lichtmast-eigenaar méér aansprakelijk, omdat hij verwijtbaar niet heeft gehandeld in overeenstemming met deze Productenverordening, waarbij de lichtmast zodanig ontworpen en uitgevoerd moet worden dat het gebruik ervan of de daarin verrichte activiteiten geen onaanvaardbare ongevallen- of schaderisico's meebrengen, zoals uitglijden, vallen, botsen, brandwonden, elektrocutie, verwondingen door explosie en inbraken.

We zien de Productenverordening weer terug in de Netcode Elektriciteit in artikel 1.5 en in het Bouwbesluit (o.a. art. 1.10):

Netcode art. 1.5:

Art. 1.5 Met in deze code bedoelde materialen en/of producten worden gelijkgesteld materialen en/of producten die rechtmatig zijn vervaardigd of in de handel zijn gebracht in een andere lidstaat van de Europese Unie dan wel rechtmatig zijn vervaardigd of in de handel zijn gebracht in een staat, niet zijnde een lidstaat van de Europese Unie, die partij is bij een daartoe strekkend of mede daartoe strekkend Verdrag dat Nederland bindt, en die voldoen aan eisen die een beschermingsniveau bieden dat ten minste gelijkwaardig is aan het niveau dat met de nationale eisen wordt nagestreefd.

Bouwbesluit art. 1.10:

Handelen in strijd met de verplichtingen die voortvloeien uit de verordening bouwproducten is verboden.

Hoofdstuk 4: Slotwoord

Bij het onderwerp “veiligheid” is het van belang de situatie van het moment te beoordelen. Een lichtmast die eenmaal staat maar omver wordt gereden waardoor de kabel van de netbeheerder losschiet van het aansluitrekje in de lichtmast en bloot komt te liggen, is voor de aansprakelijkheid van de netbeheerder. Het behoeft geen betoog dat een kabel bloot kan liggen zonder dat er sluiting optreedt. De netbeheerder heeft geen schuld aan de situatie maar het voortduren ervan is wel voor zijn risico.

De gemeente heeft een eigen verantwoordelijkheid voor de openbare ruimte. Maar in tegenstelling tot de status van een weg, is een manco aan het net van de netbeheerder niet gelegen in de risicosfeer van de gemeente. Bij een dergelijke calamiteit dient men de vraag te stellen: wie voert het beheer over het object, wiens eigendom is het? Als het stalen omhulsel van de lichtmast onder spanning komt te staan, door het ontsteken van de verlichting, ligt het in de risicosfeer van de gemeente als daar een gebrek ontstaat. Het betreft hier de installatie die een gebrek vertoont. In de praktijk kunnen risico's ook samenvallen.

De verschillende afschakeltijden voor een net of een installatie kunnen niet met elkaar vergeleken worden en het één kan niet op het ander van toepassing worden verklaard. Een net is een samenstelsel van kabels die dienen voor het transport en de distributie van elektriciteit naar één of meer afnemers. Een installatie is alles wat zich achter het overdrachtpunt bevindt. De verschillen in afschakeltijden betreffen ieder andere objecten: net versus installatie.

Een “eigen OVL-net” is daarmee alleen een naam, omdat een installatie wordt bedoeld.
--

Indien een gemeente een eigen “OVL-net” heeft dan is het risico van een spanning dragende blootliggende aansluitkabel voor de gemeente. Voor het onder spanning staande stalen omhulsel van de lichtmast is dit dan niet anders.

=====